

UTPENSIONERADE UNGDOMAR

GLÖMDA I DEBATTEN
OM SOCIALFÖRSÄKRINGEN?

NIMA SANANDAJI

www.timbro.se/innehall/?isbn=9175667508&flik=4

FEBRUARI 2010

TIMBRO

Copyright © Författaren och Timbro 2010

ISBN 978-91-7566-750-8

info@timbro.se, www.timbro.se

INNEHÅLL

FÖRORD.....	5
KONTROVERSIELLA FÖRÄNDRINGAR AV SOCIALFÖRSÄKRINGEN	7
UNGA UTPENSIONERAS FRÅN ARBETSMARKNADEN	10
UTPENSIONERADE ÄR DOLT ARBETSLÖSA	14
ANDRA SIDAN AV MYNTET	21
NOTER	23
REFERENSER.....	25

FÖRORD

I upptakten till valåret har Alliansregeringens reformering av sjukersättningen hamnat i skottgluggen. Anklagelserna om "hjärtlöshet" och "stupstockar" har haglat tätt från en vänsteropposition som i sakfrågan har presterat en debattartikel där man blandar löften om borttagna tidsgränser med nya – fast andra – tidsgränser, och idén om en ny utredning innan några större förändringar genomförs.

Efter kritiken mot Försäkringskassans initiala tillämpning i ett antal konkreta och i sig upprörande fall har regeringen och riksdagsmajoriteten justerat lagen. Det tycks som om den beryktade "hetsjakten på sjuka" nu är en politisk konstruktion.

Verkligheten talar ett tydligt språk om de förändringar av sjukförsäkringssystemet som genomförts i olika steg under de senaste åren: ohälsoskulden i Sverige sjunker och världens friskaste folk tycks i större utsträckning också vara på jobbet. För att uttrycka det milt är det varken en orimlig eller ovälkommen utveckling.

Det finns dock en annan verklighet som den senaste tidens upphetsade debatt har missat: behovet av fortsatta reformer i den riktning som Alliansregeringen redan har gått. Föreliggande rapport handlar precis om det, genom att beskriva hur många ungdomar som faktiskt förtidspensioneras i Sverige, och hur detta tycks sammanfalla med den regionala fördelningen av ungdomsarbetslösheten. Genom egna beräkningar av statistik från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ger rapportförfattaren en bild av en både dold och mycket märklig arbetsmarknadspolitisk åtgärd, via socialförsäkringarna. Cirka 70 000 unga svenskar (20–39 år) stämplades 2008 som "passiva" för livet, och nivån tycks ha varit relativt konstant sedan 2003.

Rapportens slutsats är entydig: det finns märkliga och tvivelaktiga inflöden i sjukersättningssystemet som egentligen tycks bero på andra faktorer än det socialförsäkringarna ytterst är till för, det vill säga ett stöd till omställning. Därmed finns också ett behov av fortsatt reformarbete som utgår från arbetslinjen, och från ambitionen att varje människa måste få uppmuntran och stöd att faktiskt bidra till sin och det gemensammas försörjning. Oavsett tonläget i den begynnande valrörelsen.

Rapporten har författats av Nima Sanandaji som är VD för tankesmedjan Captus och associerad utredare vid Skattebetalarnas Förening. Han har skrivit en rad rapporter som berör samhällsekonomi, skatter och företagande. Nima har även utkommit med två böcker; om integrationspolitik respektive om kvinnors karriärmöjligheter och företagande.

Stockholm i februari 2010

Thomas Idergard

Programansvarig, Valfärd & reformstrategi, Timbro

KONTROVERSIELLA FÖRÄNDRINGAR AV SOCIALFÖRSÄKRINGEN

Omfattande uppmärksamhet riktas i dag mot förändringarna i socialförsäkringen. Mediefokus ligger på hur personer med tragiska livsöden förvägras ersättning.¹ SVT:s "Uppdrag granskning" har uppmärksammat en kvinna som tog sitt liv efter att ha mist sin sjukpension.²

Debatten relaterar till förändringar i socialförsäkringen under senare år. Fram till den 1 juli 2008 fanns i Sverige ingen formell gräns för hur länge sjukpenning kunde betalas ut. Detta fick bland annat som konsekvens att antalet sjukdomsfall i Sverige var längre än i de nordiska grannländerna.³

Under krisåret 1991 försörjdes hela 7 procent av den svenska befolkningen i arbetsför ålder via förtidspension. Under de kommande åren med hög arbetslöshet var inflödet av nya förtidspensionärer högt. Den då sittande socialdemokratiska regeringen försökte begränsa inflödet genom åtstramning av beviljanderegler för förtidspension. Trots detta steg den redan höga nivån kraftigt, till över 11 procent under valåret 2006.⁴

Som bland annat Konjunkturinstitutet slagit fast sammanhörde ökningen av utanförskapet via förtidspension och sjukskrivning inte med att befolkningen medicinskt mådde sämre, utan snarare med en normförskjutning där det blev mer accepterat att överutnyttja systemen samt att kostnadsansvar sänktes i myndig-hetsvärlden.⁵

Att minska beroendet var en viktig fråga för den borgerliga regeringen som tillträdde 2006. I samband med höstbudgeten 2007 aviserade statsminister Fredrik Reinfeldt och socialförsäkringsminister Cristina Husmark Pehrsson att nya tuffare regler skulle införas under 2008. Bland annat inkluderade detta en tydligare bedömning av arbetsförmågan.⁶

Försäkringskassan kunde konstatera att en stark "portvaktsfunktion" dittills hade saknats i Sverige liksom i andra nordiska länder, utom Finland. Med det menas att försäkringsadministrationen inte tydligt hade bevakat att endast de som hade rätt till förmåner fick ta del av dem.⁷

Försäkringskassan utför beräkningar på "ohälsoskulden" i Sverige. Det är ett mått på hur stort belopp sjukförsäkringen har att betala till personer som är sjukskrivna eller förtidspensionerade (uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning). Som visas i figur 1 så

minskade ohälsoskulden i Sverige från en toppnotering på 794 miljarder kronor år 2004 till 704 miljarder kronor år 2008.

I samband med att denna statistik publicerades noterade Försäkringskassan att de förändrade reglerna "ännu inte kunnat slå igenom fullt ut". Myndigheten menade i stället att den minskade ohälsoskulden i huvudsak reflekterade "skärpt praxis hos Försäkringskassan inom ramen för en i huvudsak oförändrad lagstiftning samt förmodligen attityd- och beteendeförändring hos befolkningen".⁸

Försäkringskassan har beräknat att effekten av regeringens regelförändringar bli stora, när de väl har hunnit få genomslag. I en prognos från mitten av 2009 uppskattade myndigheten att statens kostnader för sjuka och förtidspensionerade skulle minska med 25 procent fram till 2012, eftersom de förändrade reglerna innebär att många slutar få sin försörjning via sjukförsäkringen.⁹

Det är dessa ändringar, av kritikerna benämnda "utförsäkring" från social-försäkringen, som hårt kritiserats i den pågående debatten. Det finns också röster som lyfter fram positiva aspekter med förändringarna.

Svenskt Näringsliv har exempelvis konstaterat att den nedgång i sjukfrånvaro som skett mellan 2006 och 2009 motsvarar omkring 41 000 heltidsarbeten samt att förändringen framför allt har inneburit att kvinnor mer sällan blir sjukskrivna.

Anmärkningsvärt nog har denna utveckling skett samtidigt som antalet arbetade timmar ökade, och arbetslösheten minskade innan finanskrisen slog till. Eftersom många har pendlat mellan öppen arbetslöshet och sjukpenning, har arbetslösheten vanligen stigit när sjuktalen sjunkit.¹⁰

Inspektionen för socialförsäkringen har nyligen kommit med en granskning av regeringens "rehabiliteringskedja", som utgörs av tidsbestämda gränser vid vilka rätt till fortsatt sjukpenning ska bedömas. Slutsatsen var att reformen hade fått "positiva effekter på sannolikheten att avsluta sjukfallet – vilket i de allra flesta fall innebär återgång till arbete", men att de mätbara effekterna är små.¹¹

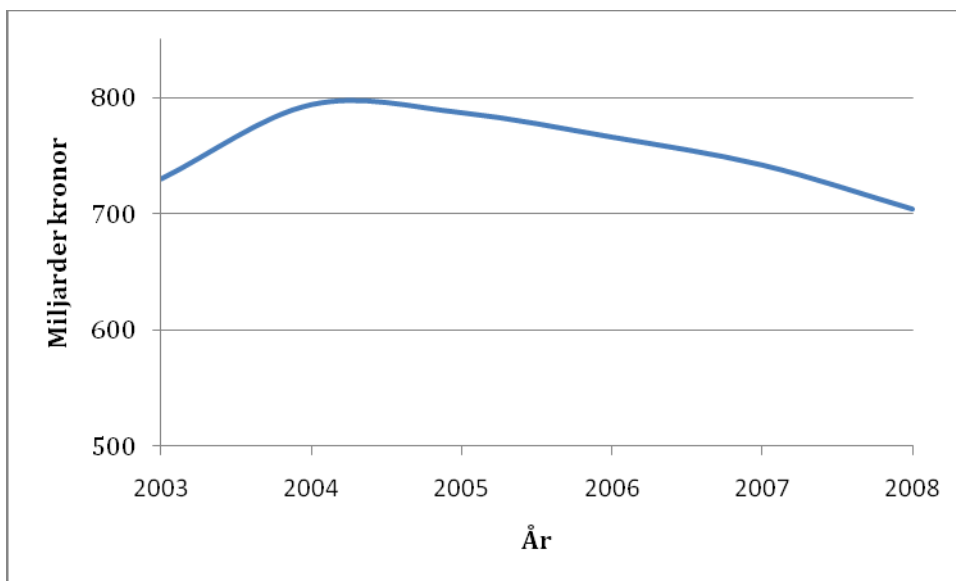
Två bilder kan sägas dominera den pågående debatten. Vissa menar att Försäkringskassans ändrade praxis och regeringens nya regler har medfört samhällsekonomiska fördelar. Andra kritiserar reformerna för att vara inhumana.

Denna rapport syftar till att ta upp ett tredje perspektiv till diskussion; nämligen att socialförsäkringen än i dag fångar många i ett bidragsberoende som är destruktivt för både de enskilda individerna och samhällsekonomin. Detta exemplifieras inte minst av att många ungdomar i Sverige förtidspensioneras för att döljas i statistiken över öppet arbetslösa.

Denna "utpensionering" representerar ett missbruk från offentlighetens sida. Att termen "förtidspension" har ersatts med försörjning via "sjuk- och aktivitetsersättning" ändrar inte att det handlar om just förtidspension, vilket rimligtvis inte borde komma i fråga för unga personer. Inte heller kan detta ses som del av en generös välfärdspolitik, då det är långtifrån generöst att "skapa" psykisk ohälsa hos unga genom att utpensionera dem.

När personer som behöver hjälp inte får det av sjukförsäkringen, bör detta uppmärksammas. Men vi får inte bortse från de sociala problem som passiviseringen av unga i förtidspension skapar.

Figur 1. Ohälsoskulden i Sverige.

Källa: Försäkringskassan.

UNGA UTPENSIONERAS FRÅN ARBETSMARKNADEN

Systemet med förtidspension har i dag ersatts med aktivitetsersättning och sjukersättning. Sjukersättning är detsamma som tidigare förtidspension, medan aktivitetsersättning är ett inträde, eller en tidig fas, i förtidspension.¹²

I slutet av 2006 rapporterade Sveriges Radio att antalet ungdomar i sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare benämnt förtidspension) hade tredubblats jämfört med tio år tidigare. Många ungdomar i Sverige gick mer eller mindre direkt från skolan till förtidspension.

I radioprogrammet diskuterades hur det utanförskap som därmed skapades fungerade både som fattigdomsfälla och som en källa till psykisk ohälsa.¹³

Problemet är lika aktuellt i dag. Adriana Lender, generaldirektör för Försäkringskassan, har själv nyligen kommenterat problemet med att unga personer hamnar i aktivitetsersättning som sedan övergår till sjukersättning.

Hon har i detta fått stöd av socialförsäkringsminister Cristina Husmark Pehrsson som förklarar att denna behandling av unga innebär ”risk för en permanent fattigdomsfälla”.¹⁴

Hur har då situationen utvecklats under senare år? I takt med att den svenska ohälsoskulden har fallit (se figur 1) så har också ohälsotalen för unga minskat (se figur 2). Kanske mest intressant är att ohälsotalen för personer i åldrarna 16–19 år halverats sedan 2003.

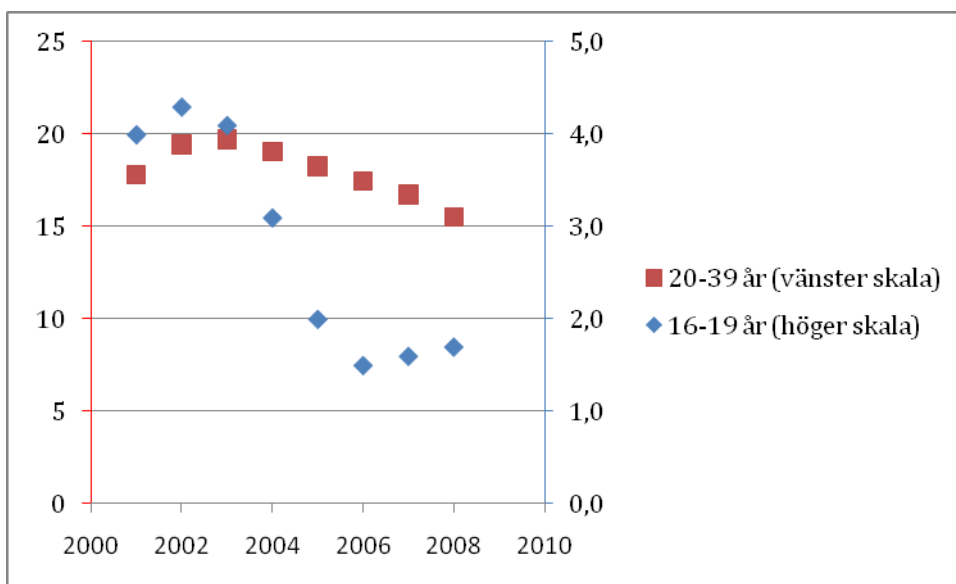
Andelen förtidspensionerade bland unga har dock ökat, vilket visas i tabell 1. År 2003 försörjdes exempelvis 7 658 personer i åldrarna 20–24 år via förtidspension (varav 7 302 på heltid). Det motsvarar 1,5 procent bland alla 20–24-åringar i Sverige. År 2009 hade antalet ökat till 12 788 personer (varav 12 230 på heltid), motsvarande 2,3 procent.

Den totala andelen förtidspensionerade bland unga (20–39 år) ökade först från 2,4 till 2,9 procent mellan 2003 och 2005 för att sedan minska till 2,7 procent år 2009. Minskningen under 2009 beror på att andelen förtidspensionärer minskade bland 30–34- samt bland 35–39-åringar.

Utvecklingen pekar således inte i rätt riktning. Som visas i figur 3 har antalet förtidspensionerade unga svenskar varit relativt konstant under senare år, kring 70 000 personer.¹⁵

Varför har så många ungdomar kommit att utpensioneras från arbetsmarknaden? Som visas i nästa kapitel relaterar det till det omfattande utanförskapet i arbetsmarknaden och till tendensen att dölja arbetslösheten i förtidspension.

Figur 2. Ohälsotalen för unga.

Källa: Försäkringskassan och egna beräkningar.

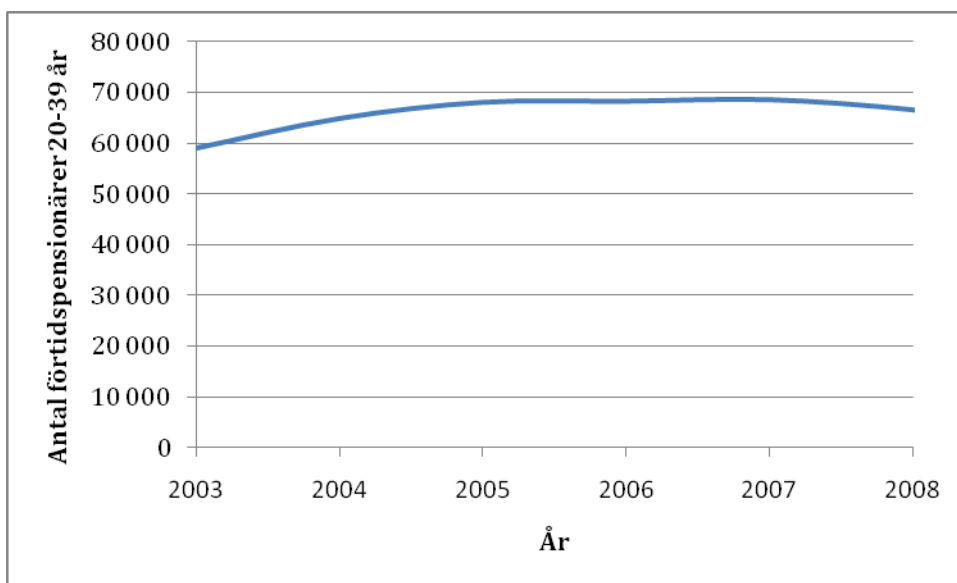
Ohälsotalet beräknas genom att summera dagar med sjukpenning, arbetsskade-sjukpenning, rehabiliteringspenning samt dagar med aktivitets- och sjukersättning.¹⁶ Ett ohälsotal på 20 för personer mellan 20–39 år innebär således att den genomsnittliga personen i denna ålder lever på någon form av dessa ersättningar 20 dagar om året.

Tabell 1. Andel unga förtidspensionärer (antal per 1 000 invånare).

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ålder							
20-24	15	17	19	21	22	22	23
25-29	17	19	21	22	23	22	22
30-34	24	27	28	28	28	27	24
35-39	41	45	46	45	44	41	36
Samtliga	24	27	29	29	29	28	27

Källa: Försäkringskassans databas, SCB:s befolkningsdatabas samt egna beräkningar.

Figur 3. Antal unga förtidspensionärer (20-39 år).

Källa: Försäkringskassan och egna beräkningar.

UTPENSIONERADE ÄR DOLT ARBETSLÖSA

Det existerar ett omfattande utanförskap bland unga i den svenska arbetsmarknaden. Under 2008 var exempelvis var femte person mellan 15–24 år arbetslös, betydligt mer än EU-27-snittet på 15 procent, eller den danska nivån på knappt 8 procent (se figur 4).¹⁷

Sedan dess har arbetsmarknadssituationen förvärrats. Ungdomsarbetslösheten steg till 24 procent i början av 2009.¹⁸

Därutöver finns det i Sverige många ungdomar som i den officiella statistiken definieras som utanför arbetskraften, men som själva anger att de skulle vilja arbeta om de bara kunde finna ett arbete.

OECD mäter denna form av osynlig arbetslöshet, som de benämner "uppgivna arbetare" (*discouraged workers*). Nivån av uppgivna arbetare bland 15–24-åringar för Sverige och jämförbara europeiska länder visas i figur 5.

I Storbritannien, Tyskland, Danmark och Österrike var andelen uppgivna arbetare i åldrarna 15–24 år enbart 0,1 procent av arbetskraften. Genomsnittet för Europa var 1 procent. Sverige utmärkte sig genom den exceptionellt höga nivån på nära 10 procent uppgivna unga arbetare.

Det enda andra land som i OECD:s statistik kommer i närheten av Sverige är Italien, där nivån var 8 procent.¹⁹

Utanförskapet i arbetsmarknaden relaterar tydligt till ohälsan och utpensioneringen bland unga. Som den tidigare LO-ekonomen Jan Edling har visat finns en stark korrelation mellan andelen sjukskrivna/förtidspensionerade och arbetslöshet. Anledningen är att systemen döljer den verkliga arbetslösheten.²⁰

Även andra studier har visat på denna form av samband. Konjunkturinstitutet har exempelvis noterat att ohälsotalen varierar kraftigt mellan olika svenska regioner, och tenderar att vara högst i de regioner där arbetslösheten är högst.²¹

En analys av ungas ohälsotal visar att det mycket riktigt korrelerar med arbetslösheten. I figur 6 visas en enkel jämförelse av ungas ohälsotal och den öppna ungdomsarbetslösheten²² för samtliga svenska kommuner.²³ Det är tydligt att de kommuner som präglas av hög ungdomsarbetslöshet också tenderar att ha höga ohälsotal bland unga.²⁴

I den genomsnittliga kommunen var ohälsotalet nära 11 år 2008, vilket innebär att den genomsnittliga personen mellan 15–29 år försörjdes via sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning samt dagar med aktivitets- och sjuk-ersättning 11 dagar om året.

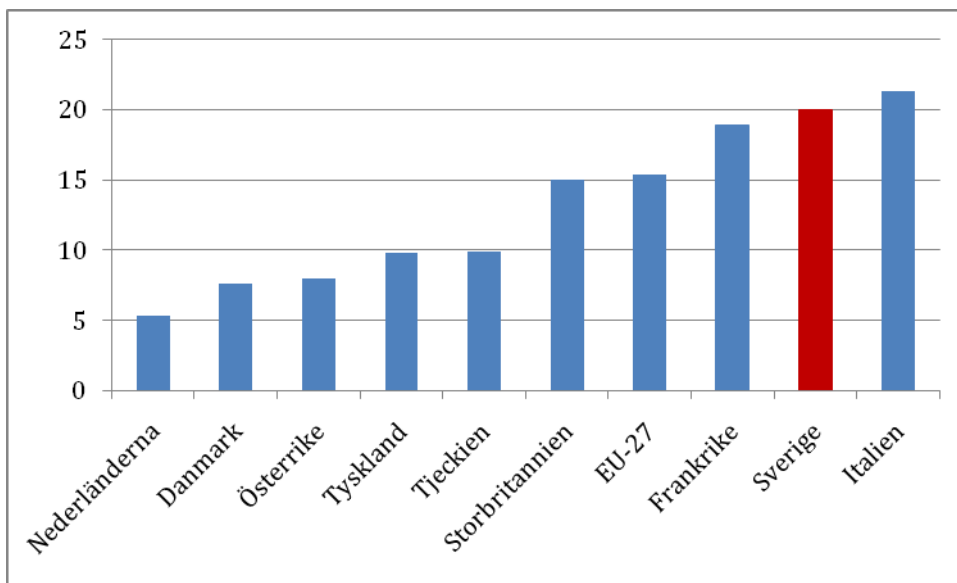
Det finns kraftiga variationer mellan enskilda kommuner i samma län. I tabell 2 visas ohälsotalen bland 20–39-åringar för kommunerna i Stockholms län. Norrtälje, Nynäshamn och Upplands-Bro uppvisar samtliga mer än dubbelt så höga ohälsotal som Solna, kommunen med lägst ohälsotal.

Skillnaden blir ännu mer markant för ohälsotalen bland de yngsta på arbetsmarknaden, personer mellan 16 och 19 år. I tabell 3 visas ohälsotalen för personer i denna ålder i Stockholms län. Ohälsotalet i Nynäshamn, det högsta i länet, är mer än fem gånger så högt som i Lidingö, det lägsta i länet.

Den största skillnaden i 16–19-åringars ohälsotal i riket finns mellan Oxelösund där den är 4,4 och Hällefors där den är bara 0,1.

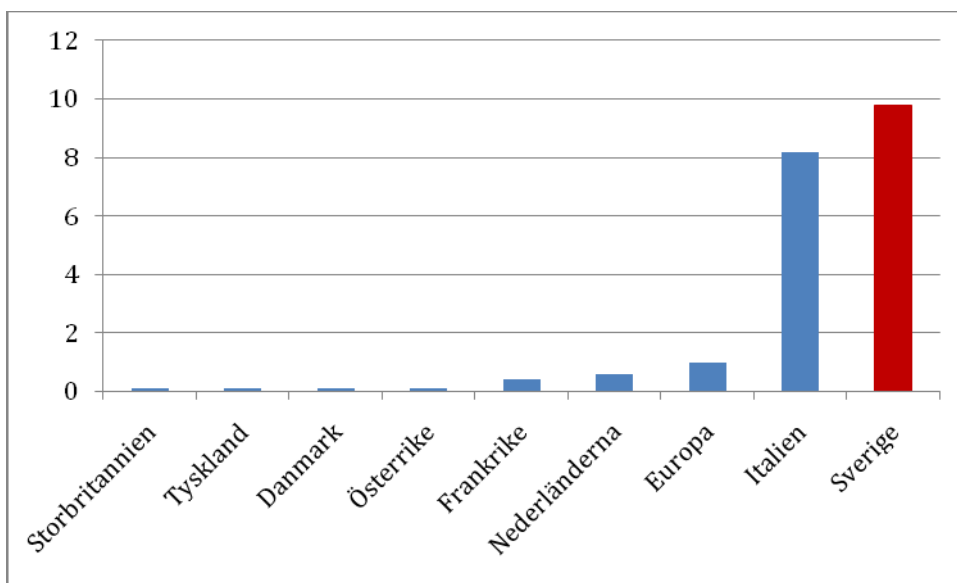
Andelen förtidspensionerade unga (20–39 år) anges inte kommunvis, men för olika län. Som visas i tabell 4 så varierar också denna andel kraftigt mellan olika delar av landet. I Gotlands och Norrbottens län, där arbetslösheten är hög, är nära 4 procent av de unga förtidspensionerade. I Stockholms län, där arbetsmarknaden är god, är andelen hälften så stor.²⁵

Figur 4. Ungdomsarbetslöshet, 15-24 år, 2008 (procent).

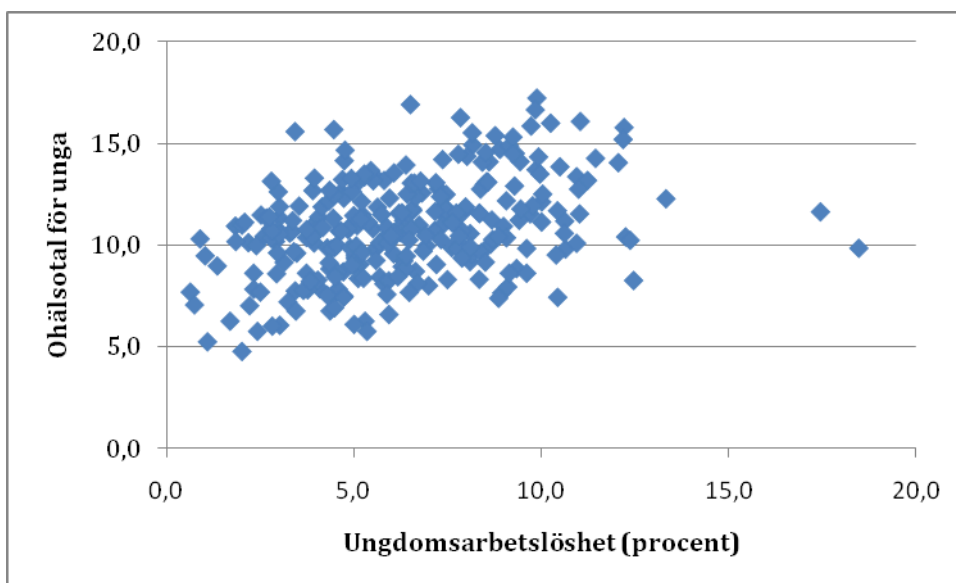
Definitionen av ungdomsarbetslöshet är den som rekommenderas av International Labour Organisation (ILO), nämligen personer som saknar arbete, är tillgängliga för att kunna påbörja arbete och aktivt har sökt arbete vid något tillfälle under de senaste fyra veckorna. *Källa:* Ekonomifakta.

Figur 5. "Uppgivna arbetare" som andel av arbetskraften, 15-24 år, 2008 (procent).

Med uppgivna arbetare menas personer som i den officiella statistiken definieras som utanför arbetskraften men som själva anger att de skulle vilja arbeta om de bara kunde finna ett arbete. *Källa:* OECD:s databas.

Figur 6. Ungas ohälsotal och ungdomsarbetslösheten 2008.

Källa: Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Egna beräkningar.

Tabell 2. Ohälsotal 20–39-åringar, Stockholms län 2008.

Kommun	Ohälsotal
Norrtälje	21,85
Nynäshamn	21,15
Upplands-Bro	19
Södertälje	18,15
Sigtuna	18,15
Botkyrka	17,75
Haninge	17,5
Upplands-Väsby	17,45
Järfälla	15,8
Tyresö	15,45
Ekerö	15,1
Vallentuna	14,85
Österåker	14,7
Salem	14,05
Huddinge	14
Vaxholm	13,9
Sollentuna	12,75
Nykvarn	12,7
Värmdö	12,65
Täby	12,5
Lidingö	11,45
Sundbyberg	11,4
Danderyd	10,7
Stockholm	10,45
Nacka	10,45
Solna	9,25

Källa: Försäkringskassan.

Tabell 3. Ohälsotal 16–19-åringar, Stockholms län 2008.

Kommun	Ohälsotal
Nynäshamn	2,1
Haninge	1,8
Norrtälje	1,8
Vallentuna	1,7
Tyresö	1,7
Södertälje	1,7
Österåker	1,6
Upplands-Bro	1,6
Sundbyberg	1,6
Sollentuna	1,5
Sigtuna	1,5
Upplands-Väsby	1,4
Botkyrka	1,3
Nykvarn	1,3
Salem	1,2
Järfälla	1,1
Huddinge	1,1
Täby	1,1
Stockholm	1,1
Solna	0,8
Värmdö	0,6
Ekerö	0,6
Danderyd	0,6
Nacka	0,5
Vaxholm	0,5
Lidingö	0,4

Källa: Försäkringskassan.

Tabell 4. Andel ungdomar, 20–39 år, som försörjs via sjuk- eller aktivitetsersättning i olika län, 2009 (antal per 1 000 invånare).

Kommun	Förtidspensionerade
Gotlands län	39
Norrbottnens län	37
Örebro län	36
Gävleborgs län	35
Västernorrlands län	35
Västerbottens län	35
Kalmar län	34
Västmanlands län	33
Blekinge län	33
Jämtlands län	32
Dalarnas län	31
Värmlands län	31
Södermanlands län	30
Jönköpings län	29
Östergötlands län	29
Hallands län	28
Västra Götalands län	27
Kronobergs län	27
Uppsala län	25
Skåne län	24
Stockholms län	19

Källa: Försäkringskassan.

ANDRA SIDAN AV MYNTET

Statsminister Fredrik Reinfeldt och socialförsäkringsminister Cristina Husmark Pehrsson har uttryckt ambitionen att minska "det mänskliga utanförskapet i Sverige" genom att erbjuda aktivitetsgaranti till unga förtidspensionärer.²⁶

Det är en reform som är mycket angelägen. Trots att senaste tidens reformer har pressat ned sjuktalen bland de unga har andelen förtidspensionerade unga förblivit nästan lika hög som vid makttillträdet för mer än tre år sedan. Bland 20–24-åringar har andelen rentav ökat något.

I den pågående debatten tycks många mena att det är mest humant att fortsätta använda socialförsäkringen som ett allmänt bidragssystem, också för dem som aldrig har bidragit till systemet.

Det är fel att utgå från att ju "generösare" politiken är med att försörja personer via socialförsäkringen, desto mer av socialt ansvarstagande finns i systemet. Situationen med unga förtidspensionärer är ett illustrativt exempel på denna poäng. Det är inte rimligt eller humant att förtidspensionera en ung person, som därmed förpassas in i social och ekonomisk fattigdom.

Att nära 3 procent av Sveriges unga befolkning har utpensionerats ur arbetsmarknaden är ett förhållande som vi inte borde acceptera, utan kräva omedelbar ändring på. Det är andra sidan av myntet på en debatt där den mediala bilden i huvudsak är att reformerna har varit för långtgående. I fallet förtidspensionerade unga kan vi tydligt se att alltför lite har gjorts. Fler och tydligare reformer krävs för att bryta beroendet.

Det är en oerhörd samhällsekonomisk förlust att stämpla "passiv" i pannan på 70 000 unga svenskar, framför allt när det är tydligt att utpensioneringar sammanfaller starkt med lokala förhållanden på arbetsmarknaden och används för att dölja den sanna arbetslösheten.

De personer för vilka beroendet blir permanent kan inte ta ansvar för den egna tillvaron eller bidra till samhällsekonomin. Därför är det viktigt att försöka få dem att återgå till arbetsmarknaden. Dessutom måste inflödet i systemet minska.

Unga borde inte, som i dag, så lättvindigt kunna hamna i förtidspension. Ett socialförsäkringssystem som de unga inte ens har hunnit bidra till får inte användas till att stänga in dem i passivitet och beroende.

NOTER

1. Se exempelvis Nilsson 2009; Brandel 2010.
2. Bagge 2010.
3. Försäkringskassan, 2008.
4. Ibid.
5. Konjunkturinstitutet, 2003.
6. Reinfeldt & Husmark Pehrsson, 2007.
7. Försäkringskassan, 2008.
8. Försäkringskassan, 2009.
9. Gauthier Reberg, 2009.
10. Svenskt Näringsliv, 2009.
11. Hägglund, 2010.
12. Aktivitetsersättning ges, enligt Försäkringskassans definitioner, till unga personer som bedöms sannolikt inte kunna arbeta heltid minst ett år på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning. Sjukförsäkring ges till personer som av samma skäl bedöms sannolikt aldrig kunna arbeta. Se information på Försäkringskassans hemsida under rubriken "Alla förmåner".
13. Myhrén, 2006.
14. *Metro*, 2009.
15. Försäkringskassan 2010; egna beräkningar.
16. Försäkringskassan 2010.
17. Ekonomifakta, 2010.
18. Notera att SCB under senare år har börjat inkludera arbetslösa studerande som arbetslösa, i enlighet med internationell praxis. SCB, 2009.
19. OECD 2010.
20. Edling 2005.
21. Se exempelvis Konjunkturinstitutet, 2003.

22. Notera att denna definition av ungdomsarbetslöshet inte inkluderar alla grupper av arbetslösa och därmed skiljer sig från den nivå som rapporteras av SCB, eller för den delen Eurostat.

23. Ungdomsarbetslösheten anges för 18–24-åringar som är öppet arbetslösa eller delaktiga i arbetsmarknadsprogram, för år 2008 (Arbetsförmedlingen 2010 under "Statistik"). Ohälsotalen anges som vägt snitt för 15–29-åringar, för år 2008 (Försäkringskassan 2010 under "Officiell statistik"). Anledningen till att åldersgrupperna inte är identiska är att de två myndigheterna rapporterar data för olika grupper. Det antas att denna skillnad inte påverkar analysen nämnvärt då samma kommuner som tenderar att ha hög arbetslöshet för 24-åringar tenderar att ha det också för 28-åringar.

24. Regressionsanalys har genomförts för sambandet mellan ungdomsarbetslöshet och ohälsotal för unga. Regressionsanalysen ger korrelation på $R^2 = 0,165$ när de två extremfallen Överkalix och Haparanda (vilka återfinns längst till höger i grafen) exkluderas och $R^2 = 0,143$ när de inkluderas. Andra parametrar har inte inkluderats i analysen.

25. Försäkringskassan 2010; egna beräkningar.

26. Reinfeldt & Husmark Pehrsson, 2008.

REFERENSER

Arbetsförmedlingen (2010), statistik tillgänglig på myndighetens hemsida, <www.arbetsformedlingen.se>, under rubriken "Statistik". Informationen inhämtad under januari 2010-

Bagge, Peter (2010), "Miste sjukpengen – tog sitt liv". Sveriges Television, Uppdrag granskning, 13 januari, <http://svt.se/2.123623/1.1824178/miste_sjukpengen_-_tog_sitt_liv?lid=puff_1840519&lpos=bild>.

Brandel, Tobias (2010), "Mitt tillstånd blir sämre". *Svenska Dagbladet.se*, 7 januari, <www.svd.se/nyheter/inrikes/mitt-tillstand-blir-samre-evalinne-torstensson-tar-en-ekonomisk-small-eftersom-hon-inte-orkar-ga-pa-arbetsformedlingens-introduktionskurs_4046191.svd>.

Edling, Jan (2005), *Alla behövs : blott arbetsmarknadspolitik skapar inga nya jobb*. Stockholm: Landsorganisationen.

Ekonomifakta (2010), "Youth unemployment". Stockholm, 13 januari, <www.ekonomifakta.se/en/Facts-and-figures/The-Labour-market/Unemployment/Youth-unemployment/>.

Försäkringskassan (2008), "Strategier för begränsning av sjukfrånvaro och förtidspensionering : erfarenheter från Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige 1990–2007". Stockholm (Socialförsäkringsrapport 2008:5), <www.forsakringskassan.se/irj/go/km/docs/fk_publishing/Dokument/Rapporter/Socialf%C3%B6rs%C3%A4kringsrapporter/Socialf%C3%B6rs%C3%A4kringsrapport%202008_5.pdf>..

Försäkringskassan (2009). "Ohälsoskulden 2008", Stockholm (Socialförsäkringsrapport 2009:8), <www.forsakringskassan.se/irj/go/km/docs/fk_publishing/Dokument/Rapporter/Socialf%C3%B6rs%C3%A4kringsrapporter/Socialf%C3%B6rs%C3%A4kringsrapport%202009_8.pdf>.

Försäkringskassan (2010), "Officiell statistik", tillgänglig på organisationens hemsida under rubriken "Om Försäkringskassan/Statistik och analys". Informationen inhämtad under januari 2010, <www.forsakringskassan.se>.

Gauthier Reberg, Kristina (2009), "Ny prognos: Över 50 000 sjuka utförsäkras 2010", *Riksdag och Departement*, 31 juli, <www.rod.se/politikomraden/socialforsakringar/Ny-prognos-Over-50-000-sjuka-utforsakras-2010/>.

Hägglund, Patric (2010), "Rehabiliteringskedjans effekter på sjukskrivningstiderna". Uppsala: Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering & Inspektionen för socialförsäkringen, <www.ifau.se/upload/pdf/se/2010/r10-01Rehabiliteringskedjans-effekter-p%C3%A5-sjukskrivningstiderna.pdf>.

Konjunkturinstitutet (2003), "Den svenska sjukfrånvaron", *Konjunkturläget*, juni, <www.konj.se/download/18.7cf9c5aa121e17bab42800041597/KLj03_ruta3.pdf>.

Metro (2009), "Förtidspension kan bli fattigdomsfälla". 18 november, <www.metro.se/2009/11/18/57257/fortidspension-kan-bli-fattigdomsfall/>.

Myhrén, Lotta (2006), "Kraftig ökning av unga förtidspensionärer". Sveriges Radio, Ekot 4 december, <www.sr.se/ekot/artikel.asp?artikel=1072501>.

Nilsson, Kerstin (2009), "Victors mamma nekas sjukpeng". *Aftonbladet*, 30 december, <www.aftonbladet.se/nyheter/article6359925.ab>.

OECD (2010), "Discouraged workers". Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, under OECD Statistical Extracts, <<http://stats.oecd.org/index.aspx>>, och vidare under Labour/Labour force statistics.

Reinfeldt, Fredrik & Husmark Pehrsson, Cristina (2007), "Tuffare sjukpenningregler i vårt stora reformpaket". *Dagens Nyheter.se*, 13 september.

Reinfeldt, Fredrik & Husmark Pehrsson, Cristina (2008), "Unga förtidspensionärer ska garanteras aktivitet". *Dagens Nyheter*, debatt 4 juni.

SCB (2009). "Arbetslösheten steg framförallt bland ungdomar". Stockholm: Statistiska centralbyrån (Pressmeddelande gällande Arbetskraftsundersökningarna, AKU, första kvartalet 2009), 7 maj, <www.mynewsdesk.com/se/pressroom/scb/pressrelease/view/arbetskraftsundersokningarna-aku-foersta-kvartalet-2009-arbetsloesheten-steg-framfoerallt-bland-ungdomar-292420>.

Svenskt Näringsliv (2009), "Färre sjukskrivningar och fler arbetade timmar". Stockholm, 22 december, <www.svensktnaringsliv.se/multimedia/archive/00020/F_rre_sjukskrivninga_20518a.pdf>.